

УДК 658.14/.17

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ УКРЗАЛІЗНИЦІ ЗА МЕТОДОМ ФІРМИ «ДЮПОН»

*Іванілов О.С., д.е.н., професор,
Перетяцько А.Ю., к.е.н., доцент,
Божидай І.І., студентка (ХНУБА)*

Рентабельність власного капіталу є основним показником оцінки ефективності діяльності підприємства. В статті виконано факторний аналіз рентабельності та виявлені основні чинники впливу на результуючий показник. Окреслені напрямки роботи щодо більш раціонального використання наявних ресурсів підприємством.

Ключові слова: рентабельність, власний капітал, факторний аналіз, метод ланцюгових підстановок, метод ТНК «Дюпон».

Постановка проблеми. Залізничний транспорт України є провідною галуззю в дорожньо-транспортному комплексі країни, який забезпечує 82% вантажних і майже 50% пасажирських перевезень, здійснюваних всіма видами транспорту [1]. Ефективна діяльність Укрзалізниці створює сприятливі умови для успішного функціонування та розвитку регіонів та країни в цілому. За таких умов найбільш актуальним постає завдання щодо підвищення рентабельності її діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. Серед робіт останніх років, присвячених визначенню причин низької рентабельності діяльності Укрзалізниці та пошуку шляхів її покращення, можна виділити праці Беленкова О., Колесникова Н. М., Чорний В. В., Богомоллова Н. І., Кравченко О. О. [2-4].

Досі залишається актуальним питання щодо виявлення основних чинників впливу на результуючий показників діяльності підприємства.

Метою статті є проведення аналізу рентабельності Укрзалізниці, визначення напрямів змін його фінансового стану на основі факторної моделі фірми Дюпон.

Виклад основного матеріалу. При оцінці ефективності роботи залізничного транспорту важливим питанням є рівень рентабельності. Необхідно не тільки його збільшувати за рахунок збільшення перевезень, а оптимально використовувати наявні ресурси для надання достатньої кількості послуг з перевезень, більш ефективно використовувати наявний парк, виявляти непродуктивні основні засоби та проводити їх оновлення чи ліквідацію.

Транспортний сектор економіки України в цілому задовольняє лише базові потреби економіки та населення у перевезеннях. Рівень безпеки, показники якості та ефективності перевезень пасажирів та вантажів,

енергоефективності, техногенного навантаження на довкілля не відповідають більшості міжнародних вимог. Саме тому проблеми та перспективи розвитку транспортного комплексу України, зокрема залізничного транспорту, широко висвітлюються у працях вітчизняних та іноземних учених-економістів та потребують свого вирішення. Сьогодні багато аспектів зазначеної проблематики залишаються невирішеними й малодослідженими [5].

Рентабельність – узагальнюючий показник економічної ефективності виробництва, що характеризує співвідношення між результатами виробничо-господарської діяльності і затратами на виробництво продукції, тобто показує дохідність, прибутковість [6, с. 720].

Конкурентний рівень прибутковості власного капіталу є основним стимулом нарощування обсягів виробництва в тій чи іншій галузі, основним індикатором ефективності діяльності суб'єкта підприємницької діяльності і, власне, фінансовою основою його функціонування. Вивчення публікацій з фінансової тематики показує, що існують різноманітні підходи до визначення зазначеного показника та чинників, що його формують. Зазвичай така оцінка здійснюється за допомогою фінансових коефіцієнтів, однак, все частіше фахівцями застосовуються системний та комплексний підхід до аналізу за допомогою моделей взаємозв'язку фінансових індикаторів. Саме тому, як методологічну основу для дослідження було запозичено систему, названу на честь американської ТНК Дюпон, фінансові аналітики якої вперше ввели даний метод аналізу в практику [7]. Їх заслуга в тому, що вони визнали основним індикатором ефективності діяльності підприємства та стимулятором виробництва рівень прибутковості власного капіталу. Перш за все, аналізується тенденція зміни показника рентабельності власного капіталу. Потім, використовуючи формули розкладу цього

показника на фактори, визначається, який з факторів і в якій мірі впливає на результативний показник. Існує декілька варіацій методу, які відрізняються ступенем деталізації.

Найбільш повно враховує фактори, які впливають на рентабельність власного капіталу, рівняння Дюпон, що складається з п'яти факторів:

$$ROE = \frac{ЧП}{ВК} = \frac{ЧП}{ЕВТ} \times \frac{ЕВТ}{ЕВІТ} \times \frac{ЕВІТ}{Ор} \times \frac{Ор}{А} \times \frac{А}{ВК'}$$

(1)

де ROE – дохідність власного капіталу;

ЧП – чистий прибуток, тис. грн.;

ЕВТ – прибуток до сплати податків, тис. грн.;

ЕВІТ – прибуток до сплати відсотків і податків, тис. грн.;

Ор – реалізація товарів, робіт, послуг, без акцизів та ПДВ, тис. грн.;

А – середньорічна вартість активів компанії, тис. грн.;

ВК – середньорічна вартість власного капіталу підприємства, тис. грн..

Рівень рентабельності власного капіталу Укрзалізниці за 2009 - 2010 роки склав:

$$ROE_{2009} = \frac{301493}{33195895} = \frac{301493}{320410} \times \frac{320410}{320410} \times \frac{320410}{37305560} \times \frac{37305560}{59447679} \times \frac{59447679}{33195895} =$$

$$= 1,191 \times 1 \times 0,009 \times 0,628 \times 1,791 = 0,012 \text{ або } 1,2\%;$$

$$ROE_{2010} = \frac{6040662}{39798154} = \frac{6040662}{2559824} \times \frac{2559824}{2559824} \times \frac{2559824}{42557224} \times \frac{42557224}{61929651} \times \frac{61929651}{36497129} =$$

$$2,676 \times 1 \times 0,06 \times 0,687 \times 1,697 = 0,187 \text{ або } 18,7\%.$$

Після первинного розкладу ROE на фактори (рис.1), використовується будь який метод факторного аналізу.

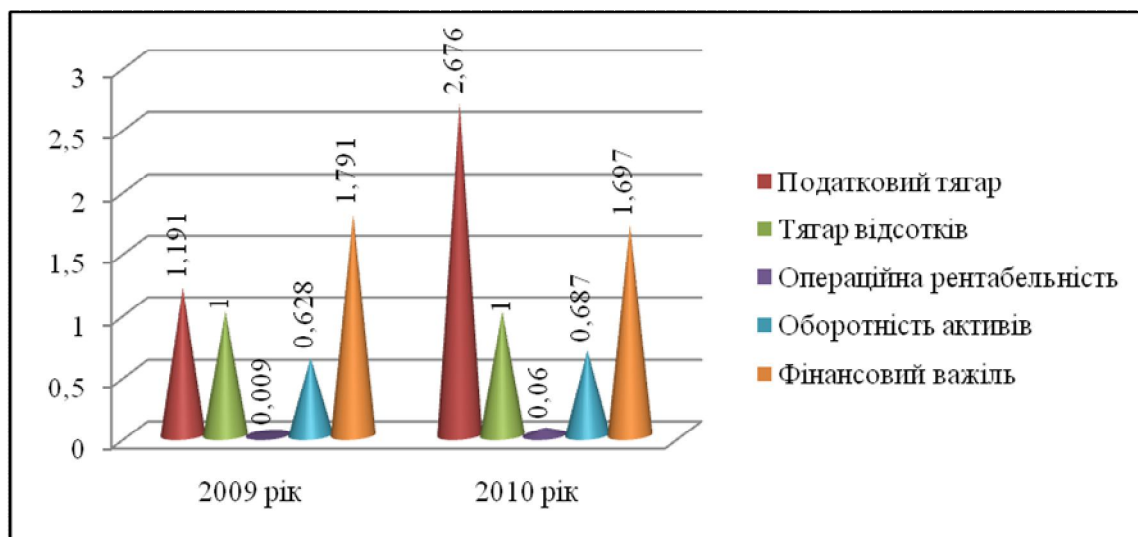

Рисунок 1 – Розклад рентабельності власного капіталу на фактори

Проведемо оцінку впливу факторів методом ланцюгових підстановок. Так, як тягар відсотків дорівнює 1, дане значення не беремо в розрахунок.

$$\Delta ROE = ROE_{2010} - ROE_{2009} \quad (2)$$

$$\Delta ROE = 0,187 - 0,012 = 0,175$$

$$\Delta ROE^1 = 2,676 \times 0,009 \times 0,628 \times 1,791 - 1,191 \times 0,009 \times 0,628 \times 1,791 = 0,027 - 0,013 = 0,014,$$

$$\Delta ROE^2 = 2,676 \times 0,06 \times 0,628 \times 1,791 - 2,676 \times 0,009 \times 0,628 \times 1,791 = 0,181 - 0,027 = 0,154,$$

$$\Delta ROE^3 = 2,676 \times 0,06 \times 0,687 \times 1,791 - 2,676 \times 0,06 \times 0,628 \times 1,791 = 0,198 - 0,181 = 0,017,$$

$$\Delta ROE^4 = 2,676 \times 0,06 \times 0,687 \times 1,697 - 2,676 \times 0,06 \times 0,687 \times 1,791 = 0,187 - 0,198 = -0,011$$

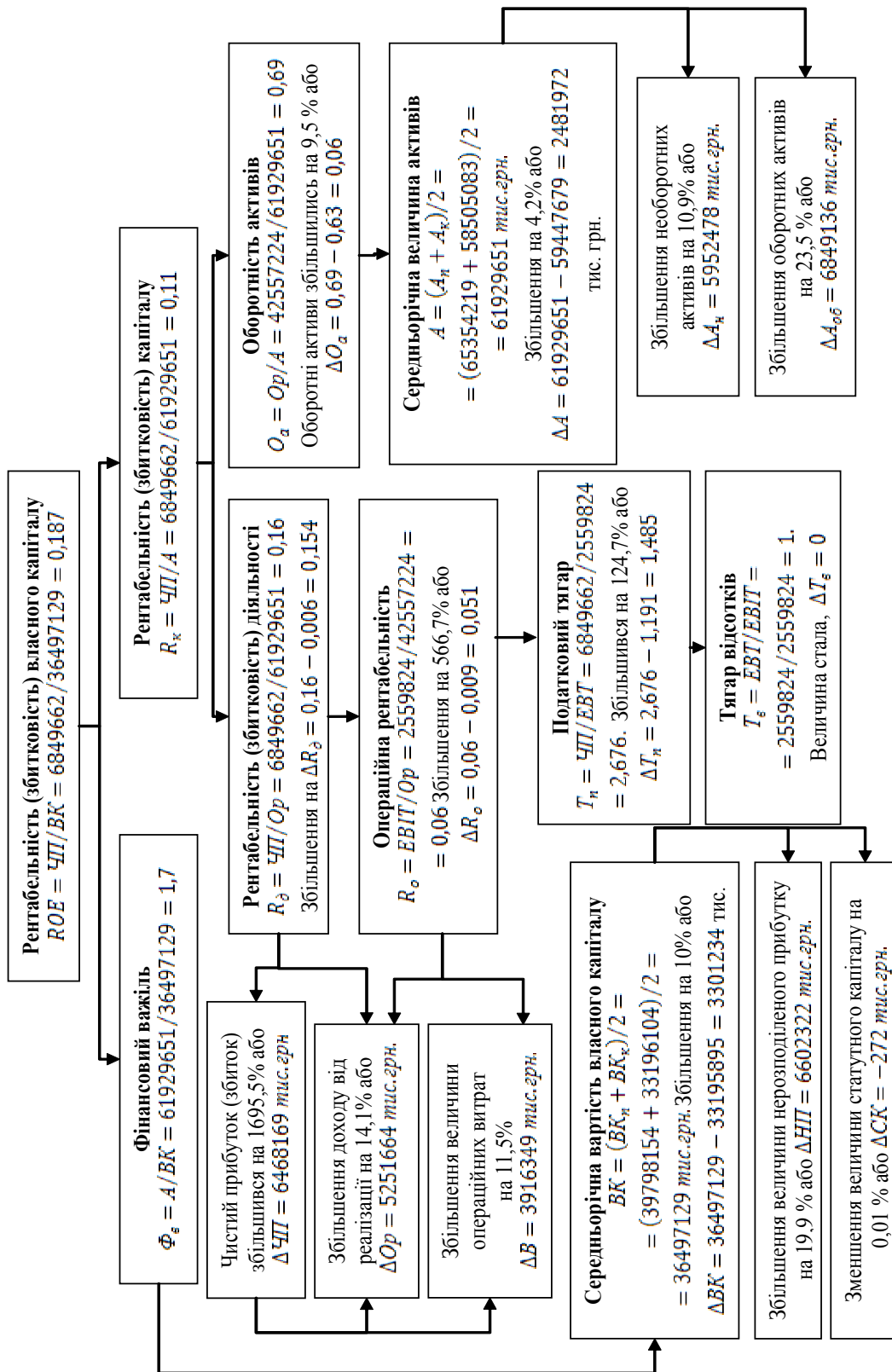

Рисунок 2 Вплив операційної, фінансової, інвестиційної діяльності Українщині на рентабельність власного капіталу в 2010 році

$$\begin{aligned}\Delta ROE^1 &= \frac{0,014}{0,012} \times 100\% = 116,7\%; \\ \Delta ROE^2 &= \frac{0,154}{0,012} \times 100\% = 1283\%; \\ \Delta ROE^3 &= \frac{0,017}{0,012} \times 100\% = 141,7\%; \\ \Delta ROE^4 &= \frac{-0,011}{0,012} \times 100\% = -91,7\%.\end{aligned}$$

Змінюючи значення показників на будь-якому рівні, включно найвіддаленіші від основи, можливо простежити їхній вплив на результуючий показник (рис. 2).

З наведених розрахунків можна зробити висновок, що збільшення рівня рентабельності власного капіталу Укрзалізниці на 17,5 % в 2010 році відносно 2009 року головним чином обумовлене збільшенням операційної рентабельності (на 1283 %), також позитивний вплив спричинило збільшення оборотності активів на 141,7 %. Негативним фактором впливу є зниження дохідності активів.

Як видно з розрахунків, показник рентабельності капіталу в 2009 році знаходиться на достатньо низькому рівні. Позитивним є його зростання в динаміці. Заради зростання рентабельності власного капіталу підприємству

необхідно жертвувати своєю фінансовою незалежністю (в цьому випадку розмір власного капіталу діє різноспрямовано по відношенню визначення фінансової незалежності та рентабельності капіталу підприємства). В цьому зв'язку необхідно відмітити, що для підприємства вкрай важливим постає вибір оптимального положення, рівноважної точки між фінансовою автономією та рентабельністю власного капіталу.

Висновки. В основі запропонованої системи знаходиться рентабельність (збитковість) власного капіталу. Змінюючи значення будь-яких показників на різних рівнях можна простежити їх вплив на результуючий показник. Даний метод дозволяє глибше проаналізувати фактори, які вплинули на цей показник.

Аннотация. Рентабельность собственного капитала является основным показателем оценки эффективной деятельности предприятия. В статье выполнен факторный анализ рентабельности и выявлены основные факторы влияния на результирующий показатель. Обозначены направления работы по более рациональному использованию имеющихся ресурсов предприятием.

Ключевые слова: рентабельность, собственный капитал, факторный анализ, метод цепных подстановок, метод ТНК «Дюпон».

Summary. Return on equity is a key indicator for assessing the effectiveness of the enterprise. The factor's analysis and identified key factors of influence on the resulting figure are set in this issue. Have been outlined main directions for more efficient use of available resources now.

Keywords: profitability, equity, factor analysis, the method lookup chain, the method of TNCs «DuPont».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний веб-сайт Укрзалізниці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uz.gov.ua/>.
2. Бєленкова О. Аналіз збитковості будівельних підприємств за методом фірми «Дюпон» // Галицький економічний вісник. — 2010. — №4(29). — с.184-188.
3. Колесникова Н. М., Чорний В. В., Богомоллова Н. І. Відтворювально-оптимізаційна парадигма ціноутворення як ключовий фактор забезпечення конкурентоспроможності залізниць // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління», 2011. – Вип. 18. – с. 26-32.
4. Кравченко О. Сучасні тенденції удосконалення фінансового планування і прогнозування на залізничному транспорті // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління», 2011. – Вип. 18. – с.58-65.
5. Шапочка М.К., Рибіна О.І. Сучасний стан та трансформація залізничного транспорту в умовах ринкових відносин // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу – 2011. – №1(13). – с. 50-54.
6. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]/ О.С. Іванілов – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
7. Козак Л.В. Чинники формування прибутковості власного капіталу підприємницьких структур за видами економічної діяльності// Наукові записки. Серія «Економіка». – 2011. – вип.13. – с. 107-113.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Боровик Ю.Т.